

Надія Ростикус,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри початкової та дошкільної освіти,
Львівський національний університет імені Івана Франка
Яна Ярмоленко,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Львівський національний університет імені Івана Франка

РОЛЬ ЗВУКОВОГО АНАЛІЗУ СЛОВА В РОЗВИТКУ ФОНЕТИЧНОГО СЛУХУ ДІТЕЙ

Оволодіння навичкою читання є складним процесом і вимагає відповідної підготовки, зокрема достатнього рівня розвитку фонетичного слуху.

М. С. Вашуленко зазначає, що: «Однією з причин, які утруднюють навчальну діяльність дітей, пов'язану зі звуковою стороною мовленнєвої дійсності, є недосконалість їхнього мовленнєвого слуху, зокрема фонетичного, який складається з кількох компонентів: фізичний слух (здатність сприймати мовлення в різних діапазонах гучності); фонетичний слух (уміння розрізняти і відтворювати всі звуки мовлення та їх відтінки); звуковисотний слух (відчуття різної висоти тону); тембровий слух (відчуття мовного тембру); почуття ритму (відчуття наголосу в мовленні, його ритмічного малюнка)» [2, с. 42]. Саме звуковий аналіз слова є одним і з тих прийомів звукового аналізу, який сприяє розвитку й удосконаленню зазначених вище компонентів фонетичного слуху.

Оволодіння грамотою 6-річними дітьми, особливості звукового аналізу слова і його роль у формуванні читацької грамотності представлено у працях М. Вашуленка, О. Вашуленко, С. Гірняк, Н. Ростикус, О. Прищепи, В. Сухомлинського та ін.

Мета доповіді полягає у визначенні ролі звукового аналізу слова в розвитку фонетичного слуху як основи оволодіння грамотою.

Провідним методом оволодіння грамотою залишається сучасний звуковий аналітико-синтетичний метод, який ґрунтується на принципі «від звука до букви» та прийомах звукового аналізу і синтезу. Основоположником зазначеного вище методу є К. Ушинський.

Вибір методу «від звука до букви» зумовлений особливостями систем слов'янських мов, зокрема й української, – в основі фонетичний і морфологічний принципи правопису. Не менш важливим аспектом є вікові особливості дітей 6-річного віку для оволодіння навичкою читання: центр Брока, зона Верне, кутова звивина.

Саме зазначені вище дві особливості і визначають віковий діапазон початку формування навички читання.

Враховуючи особливості проведення звукового аналізу слова (послідовне виокремлення кожного звука в аналізованому слові, поділу слова на склади, визначення наголосу, характеристика кожного звука – голосний чи приголосний, твердий чи м'який, побудова звукової моделі) можемо констатувати вплив його застосування на розвиток зазначених вище компонентів фонетичного слуху.

Послідовне вимовляння кожного звуку аналізованого слова сприяє розвитку фізичного і фонетичного слуху, адже тренує здатність сприймати мовлення в різних діапазонах гучності, що зумовлено індивідуальними особливостями кожного мовця під час вимовляння слова, а також тонкощів вимови глухих і дзвінких приголосних, їхнього уподібнення залежно від позиції. Характеристика кожного звуку у слові сприяє розвитку вміння розрізняти і відтворювати всі звуки мовлення та їхні відтінки залежно від способу творення конкретного звуку та вміння виділити аналізований звук зі словесного потоку.

Поділ слова на склади та визначення наголосу тренує звуковисотний слух і почуття ритму, адже для їхнього визначення потрібно відчувати ритмічний малюнок, що залежить від висоти тону.

Означені компоненти фонетичного слуху є складними для спостереження і мають досить тонку межу їхньої диференціації. Однак застосування прийомів звукового аналізу і синтезу, зокрема звукового аналізу слова в системі навчання в період навчання грамоти забезпечують міцну основу для оволодіння навичкою читання та формування орфографічної пильності в подальшому опануванні мови.

Список використаних джерел

1. Вашуленко М.С. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «українська мова» у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу: навч.-метод. посіб. / М. С. Вашуленко. Київ: Видавничий дім «Основа», 2019. 192 с.

2. Методика навчання української мови в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. ред. М. С. Вашуленка. Київ: Літера ЛТД, 2010. 364 с.